

Från redaktionen

Den franska författaren och filosofen Simone de Beauvoir är död. Under hela sitt liv var hon en stridbar, engagerad och i bästa mening samtida intellektuell och hon var en av kvinnorörelsens viktigaste teoretiker och inspiratörer. När hennes kanske mest kända verk *Det andra könet* publicerades 1949 väckte den en oerhörd uppmärksamhet. Hennes skarpa och djupgående analys av förhållandet mellan könen och av kvinnan och det kvinnliga i en patriarkal kultur, satte hela det mansdominerade intellektuella Frankrike i gungning. Diskussionerna omkring den boken är fortfarande mycket livliga och kommer nog att fortsätta att vara det. Simone de Beauvoirs verk kommer att leva länge än.

Att Simone de Beauvoirs författarskap fortfarande är i hög grad aktuellt bekräftas inte minst av den mängd studier och avhandlingar som skrivs om hennes liv och verk. Under rubriken "Kvinnoperspektiv" granskar Eva Lundgren två nyutkomna böcker om Simone de Beauvoir, dels Claude Francis och Fernande Gontiers biografi *Simone de Beauvoir*, och dels Mary Evans studie *Simone de Beauvoir, A Feminist Mandarin*. Utifrån dessa båda böcker vill Eva Lundgren

diskutera några principiella problem inom (kvinno)forskningen. I ett senare nummer av *Kvinnovetenskaplig tidskrift* kommer Eva Lundgren tillbaka med en längre artikel om Simone de Beauvoir, som bl a bygger på en intervju som gjordes härom året.

*

Föreställningen om den "mörka medeltiden" – bilden av medeltiden som en gigantisk historisk parentes mellan antiken och renässansen – har avsevärt förändrats under senare år. Det finns för närvarande ett stort intresse för medeltida liv och tänkande, vilket bl a kan förstås som en reaktion mot det "moderna" i renässans- och upplysningsidealen.

Carolyn Merchant hävdar tex i *The Death of Nature* (1980) att den "vetenskapliga revolutionen" på 1600-talet snarast var en tillbakagång ur ekologisk synvinkel och ur kvinnoperspektiv. Både ideologiskt och ekonomiskt försämrades kvinnans ställning vid övergången från feodalism till kapitalism enligt henne. Den organiska världsbilden med dess vördnad för naturen – Modern gick under och kvinnans yrkes-

möjligheter kringkars i den kapitalistiska produktionen.

Mot Merchants bild av det feodala samhället kan man ställa den som lanseras av den franske annales-forskaren George Duby, vars bok *Makten och kärleken. Om äktenskapet i feodaltidens Frankrike* (1985) nämns i krönikan. Enligt honom försämrades kvinnans ställning drastiskt i samband med den "feodala revolutionen" på 900-talet. Systematiseringen av den feodala strukturs hierarki kommer i kombination med kyrkans institutionalisering av äktenskapet att leda till att kvinnans frihet allvarligt beskärs. Både ätten och kyrkan betonar kvinnans reproduktiva roll och hennes underordning under mannen; kvinnan underställs mannen liksom vasallen herren, och kyrkan Kristus. Enligt Duby kvarstår sedan denna kvinnliga underordning fram till 1800-talet, då kvinnan får en ny position som lönearbetare.

Kyrkans roll som ideolog för medeltidens kvinnor är av central betydelse för detta nummer av *KVT*. Det utgår från en konferens som 11–13 november hölls i Kungälv utanför Göteborg under titeln "Från sköldmö till madonna – ett symposium om medeltida könsroller i dikt och verklighet". Som titeln antyder utgick symposiet från frågan om det i det forntida Norden fanns ett speciellt och kraftfullt kvinnoideal, som genom den kristna kyrkans inflytande kom att ersättas med ett underdånigt, passivt "madonnaideal". Denna tanke diskuterades i ett tiotal papers varav vi här publicerar två, båda i något förändrat skick. Initiativtagare till konferensen var HSFR och den leddes av Lars Lönnroth. En närmare rapport ges i krönikan, där också det tvärnordiska kvinnoforskningssamarbete beskrivs, som sedan flera år bedrivits bland många av konferensens deltagare.

I artikeln "Sköldmön och madonnan – kvinnlig kyskhet som ett hot mot samhällsordningen" ifrågasätter Birgit Sawyer polariseringen mellan ett hedniskt, stridbart och ett kristet, passivt kvinnoideal. Dels är det enligt henne föga troligt att "sköldmön" skulle ha varit ett ideal i det hedniska Norden, dels kan madonnan, i betydelsen

jungfrun, sägas ha mycket gemensamt med sköldmön. Båda var kämpande kvinnor som genom kyskheten gjorde sig oberoende av män och därmed blev de ett hot mot samhället. Det ideal som i själva verket hyljades av såväl den världsliga som den kyrkliga makten var den uppoffrande och underdåniga makan och modern, menar Birgit Sawyer.

En annorlunda bild av det kristna inflytandet framträder i Marisa Rey-Henningsens "Det feminina medvetandet – en mentalitetshistorisk essä om spansk medeltid". Hur den kristna ideologin kommer att verka könspolitiskt beror på samhällets grundläggande värderingar om könen, hävdar Marisa Rey-Henningsen. I det medeltida Spanien finns tydliga matriarkala drag och detta leder till att Jungfru Maria där kommer att spela en tidig och framträdande roll. Den patriarkaliska treenighetsläran får tex en kvinnovänlig tolkning, där Maria som moder till Gud – Sonen betraktas som gudomlig himladrottning.

"Heliga Birgitta – kvinna och predikant" av Beata Losman nyanserar ytterligare bilden av kyrkans påverkan. I denna essä, som inte presenterades i Kungälv utan går tillbaka på Beata Losmans tidigare Birgittastudier, visar hon att Birgitta visserligen var kyrkans lydiga dotter, men att denna hållning gav relativt stor utrymme för eget tänkande. Även här spelar tex Jungfru Maria en stor och stärkande roll, Eva är ingen syndig fresterska och det äktenskapliga samlivet värderas – ur kristen synvinkel – högt.

*

Sekelskifteskunsten väcker just nu förnyat intresse, men dess gestaltning av kvinnan har bara berörts ytligt än så länge, menar Eva-Karin Josefson i "Kvinnosynen i sekelskifteskunsten – exemplet Fernand Khnopff". Med den belgiske konstnären Fernand Khnopff som typexempel visar hon att kropps- och kvinnoskräck (med rötter i kristet och nyplatoniskt tänkande!) låter sig förenas med konstnärlig och politisk radikalism.